

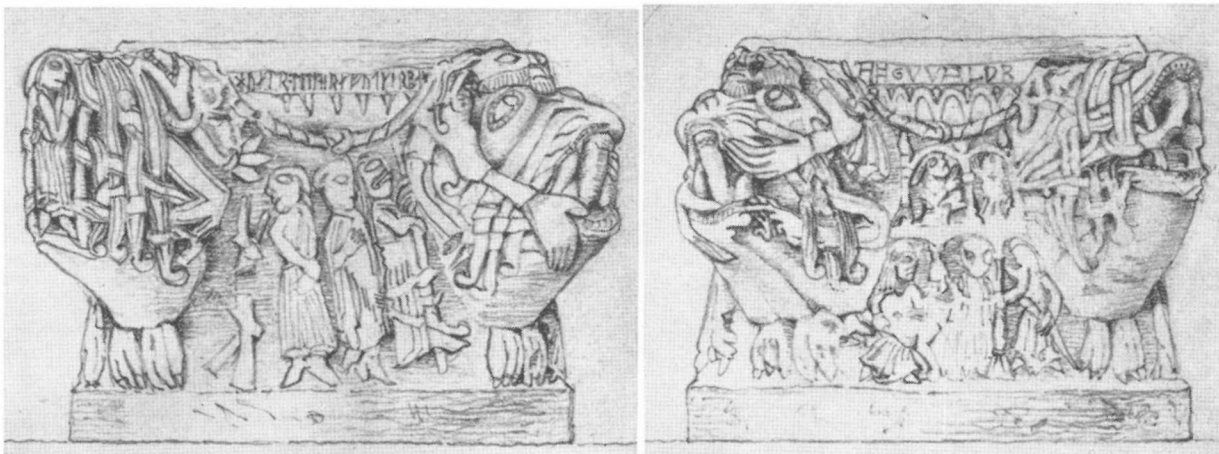

Fig. 81. G 97. Etelhems kyrka. Efter teckning av S. Anjou. Fig. 82. G 97. Etelhems kyrka. Majuskelinskriften. Efter teckning av S. Anjou.

dock högt. Intet skiljetecken efter 8 **t**. 10 **e** är tydligt stunget. Följande runa är skadad på mitten; r. 13 är helt förstörd. Alla runor i ordet 14–19 **futkar** äro säkra. Nedre delen av 18 **a** är dock skadad. Intet skiljetecken efter 19 **r**. 20 **b** har en ovanlig form. 21 **o** är tydligt. Sista runan 22 är oklar, men sannolikt **s** ʝ.

På en annan av dopfuntens sidor står, med latinska majuskler: HEGVVALDR.

1–5 **huatr** är därför sannolikt en förkortad skrivning för namnet *Hägvaldr*. R. 4 skulle då kunna uppfattas som en binderuna för **lt** (trots att den likformiga r. 8 endast kan vara **t**). Fsv. *fontkar* n. är det vanliga ordet för 'dopfunt'; se Schlyters och Söderwalls ordböcker och SAOB F 1834. — Om namnet *Hägvaldr* är skrivet starkt förkortat **huatr**, skulle man kunna förmoda, att i inskriftens sista runor 20–22 **bos** döljer sig ett namn i förkortad form (*Botulfs* e. dyl.), förklarligt på grund av platsbrist. Namnet *Boi* (nsv. *Bo*) kan det icke vara, eftersom detta i gen. ändas på *-a* : *Boa*, icke på *-s*.

Om namnet *Hägvaldr* se G 21.

98. Etelhems sn. Nu i Statens Historiska Museum.

Pl. 87.

Litteratur: VHAAkad:s protokoll den 10/3 1846 § 54; SHM Inventarium nr 1261 (1846); G. Stephens, *Old Northern Runic Monuments* I (1866), s. 182 f., s. xxxiv, *Handbook of the Old Northern Runic Monuments* (1884), s. 13; S. Bugge, *Bidrag til tydning af de ældste runeindskrifter* (i: *Tidsskrift for Philologi og Pædagogik* 7, 1866–67), s. 246 f., *En nyfunden Gotlandsk Runesten* (i: *Svenska Fornminnesföreningens tidskrift* 11, 1900), s. 123, *Tolkning af danske og tildels svenske indskrifter* (i: *Aarbøger* 1905), s. 234, *Norges Indskrifter med de ældre Runer* I, s. 19, 148 f. (1893), 2, s. 534 (se f. ö. registret); O. Montelius, *Runornas ålder i Norden* (i: *Svenska Fornminnesföreningens tidskrift* 6: 3, 1885–87), s. 265, 269 f., *Sveriges historia: I Forntiden* (1903), s. 178; L. Wimmer, *Die Runenschrift* (1887), s. 151, 163, 169, 304; E. Brate, *Recension* (i: *Beiträge zur Kunde der idg. Sprachen*, herausgeg. v. A. Bezzenberger 11, 1886), s. 201, *Anmälan* (i: *ANF* 11, 1895), s. 372, *Tyska runinskrifter* (i: *Svenska Fornminnesföreningens tidskrift* 7: 3, 1888–90), s. 259; A. Kock, *Undersökningar i svensk språkhistoria* (1887), s. 108 f., *Urnordiska inskrifter* (i: *ANF* 37, 1921), s. 25; A. Noreen, *Etymologier* (i: *ANF* 6, 1890), s. 383 f., *Altisländische Grammatik*, 2. Aufl. (1892), s. 258, 3. Aufl. (1903), s. 336, 4. Aufl. (1923), s. 378; T. v. Grienberger i *Göttingische gelehrte Anzeigen* 1906, s. 161; O. v. Friesen, *Runorna i Sverige*, 1 uppl. (1908), s. 8, 2 uppl. (1915), s. 7, 3 uppl. (1928), s. 18, *Runorna* (1933), s. 26; A. Jóhannesson, *Grammatik der urnordischen Runeninschriften* (1923), s. 73, 87; C. Marstrand, *De gotiske runeminnesmerker* (i: *Norsk tidsskrift for sprogvidenskap* 3, 1929), s. 81 f., *De nordiske runeinnskrifter i eldre alfabet* I (1952), s. 165 f.; B. Nerman, *Die Völkerwanderungszeit Gotlands* (1935), s. 65; E. Moltke, *Runologiska meddelelser* (i: *Aarbøger* 1936), s. 257 f.; W. Krause, *Runeninschriften im älteren Futhark*

(1937), s. 188 f. (nr 85); K. Reichardt, *Runenkunde* (u. å.), s. 66; A. Nordén i *Fornvännen* 1940, s. 323; H. Arntz, *Handbuch der Runenkunde* (1944), s. 78, 82, 278, 284, 287; S. B. F. Jansson, *Gotlands runinskrifter* (i: *Boken om Gotland* 1, 1945), s. 144 f.

Äldre avbildningar: M. Petersen, teckning (återgiven av Stephens a. a. 1866 s. 182, a. a. 1884 s. 13); foto ATA (i Krause a. a. Abb. 105, Arntz a. a., Marstrander a. a. 1952 s. 167); O. Sörling, teckning (i Nerman a. a. Taf. 32 fig. 345a och b); I. Anderson foto (i S. B. F. Jansson a. a. s. 138).

Spänne av silver med runinskrift. Tillhör sedan år 1846 Statens Historiska Museum, där det har inv.-nr 1261.

Om fyndet av spännet finns i K. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens protokoll för den 10 mars 1846, fört av riksantikvarien Bror Emil Hildebrand, i § 54 följande anteckning: »Genom nådig remiss af den 21 sistl. Febr. hade Kongl. Majt till Akademiens afgörande öfverlemnadt ett från Konungens Befallningshafvande på Gottland insändt fynd, anträffadt af Arbetskarlen Jakob Nyström i Etelhem, under gräfning i en gammal åker. Detta fynd bestod af ena hälften till ett i äldre tid afbrutet spännsmycke, af silfver, på öfra sidan förgylldt och försedt med en infattad röd glasbit, samt spår efter tvenne andra bortfallna dito, med 3^{ne} drakhufvud i kanterna och på undre sidan, der haken för spännthornens fästande ännu qvarsitter, en emaljerad runinskrift **m k m r l a w r l n** som synes innehålla ett namn, förmodligen af smyckets forna ägare.

Med afseende på det antiqvariska värdet af denna inskrift, beslöt Akademien att den på Kongl. Myntverket uppgifna lösesumman 5 Rd Banko skulle fördubblas.»

SHM:s *Inventarium*, där spännet har fått nr 1261, innehåller följande beskrivning: »Ena hälften af en fibula, med uppstående båge på midten, af silfver, ofvanpå förgylld, prydd med 3 utspringande drakhufvud; på undre sidan hake för spännthorn och en runskrift med inristade runor fyllda med svartblå emalj: **m k m r l a w r a n i**; på bågen en infattad röd glasbit. — Funnen af arbetskarlen Jakob Nyström, under gräfning i en gammal åker. — Värderades på Kongl. Myntet till 5 Rd men inlöstes med 10 Rd Bco.»

Fyndplatsen är sålunda icke närmare känd, annat än att den tillhörde Etelhems sn. Spännet är avbrutet och fragmentariskt, av tjockt silver, med framsidans yta förgylld. Närmare beskrivning hos B. Nerman, *Die Völkerwanderungszeit Gotlands*, s. 65.

Inskriften på Etelhem-spännet utgör den tidigast kända inskrift på Gotland med urnordiska runor. Den kunde därför ännu i S. Bugges stora behandling av inskriften år 1893 i en underrubrik betecknas som »Gotlands äldste Sprogmindesmärke».

Runinskriften finns på baksidan, tvärs över foten, omedelbart ovanför det urholkade djurhuvud, som utgör spännets spets. Runorna äro djupt och tydligt ristade; upptill och nedtill äro de inramade med linjer, vilka liksom runorna själva ha varit fyllda med niello, som numera endast delvis är bevarad. Inskriften läses från vänster till höger.

Inskrift:

m k m r l a w r t a a
5 10

Till läsningen: Inskriften saknar skiljetecken. Runorna 1 och 3 äro $\mathfrak{M}$ **m**, icke $\mathfrak{M}$ **e**. 2 **k** har formen $\mathfrak{C}$. I 3 **m** har v. huvudstaven ristats dubbelt. Bistavarna i 1 **m** och 3 **m** utgå något nedanför huvudstavens topp. Detsamma gäller om bistaven i 5 **l**. Runan 9 **t** har tvärs över huvudstaven ett kort ristat streck. v. Friesen anmärker om detta: »Tvärstreckket är väl två grundare punkter, som äro tillfälliga, men se ut som ristade; den vänstra något högre än den högra.» Huvudstaven i tecknet 11 är neddragen något under den nedre ramlinjen, som slutar strax t. v. om staven; övre bistaven är mycket kort; den nedre har normal längd eller något mera. Tecknet är troligen ett **a**. Runan har också blivit läst som **l**, men i så fall är bistaven ansatt onormalt långt nere på huvudstaven. Slutligen har den också blivit uppfattad som ett tecken utan språklig betydelse (Bugge, Marstrander). »Jeg har ved Betragtning af Originalen faaet det Indtryk, at 11te Tegn snarest ikke er en Rune. Derfor syntes mig den Omstændighed at tale, at dette Tegn i Modsætning til de forudgaaende ikke staar paa Rammestregen og strækker sig længere ned i Linje med denne ... Jeg antog, at Tegnet snarest skulde opfattes

som et Tegn, der afsluttede Indskriften ... Men jeg indrømmer Muligheden af, at 11te Tegn paa Etelhem-Spænden er Runen **a**» (Bugge). Enligt Marstrander (1929) har tecknet »sikkert ingen fonetisk betydning». »Siste tegn er vel av magisk natur. Oppfattes det som en rune, står valget mellom **a** og **l**» (Marstrander 1952).

Läsningen och runtecknens identifikation innebär sålunda icke några större svårigheter.

I Stephens' stora runverk 1866 finnas två tolkningar av inskriften, den ena given av Mr Haigh: *mic merilæ wortæ* »me Merilæ wrought», den andra av Stephens själv: *mac murlæ wortæ* »Mac-Murlæ wrought (made me)». »To find a Keltic name on so early a Scandinavian piece is remarkable.» Sophus Bugge ansluter sig i sin berömda uppsats om de äldsta runinskrifterna år 1866 utan tvekan till Mr Haigh. Tolkningen förutsätter, att ristaren, på grund av otillräckligt utrymme, har utelämnat alla vokaler i inljud, eller om man hellre så vill, alla vokaler utom *a*. Antagandet förefaller ofrånkomligt, om man över huvud skall kunna ge en tolkning. Frågan blir då endast, vilka vokaler som skola suppleras.

Två ordformer kunna med säkerhet urskiljas: 1–2 **mk** = *mik* (*mek*) mig och 7–10 **wrta**, en form av verbet *wurkian* (got. *waurkjan*, isl. *yrkia*) tillverka, förfärdiga, utföra. På grund av sammanhanget bör det vara 3 sg. pret., sålunda motsvarande got. *waurhta*, isl. *orti* gjorde. I formen **wrta** har *h* fallit bort mellan *r* och *t*, liksom i Tjurkö **wurte**, By **orte**, isl. *orti*; däremot är det bevarat i Tune-inskriftens **worahto**.

Återstoden, 3–6 **mrla**, bör följaktligen utgöra subjektet; det har redan av Bugge tolkats som ett personnamn, bildat med diminutivsuffixet *-ila-* på adjektivet got. *mers*, urn. *marix*, isl. *mærr* berömd. Namnet *Merila* är känt från en gotisk urkund i Neapel (ursprungligen från Ravenna), skriven omkring 550: *Ik Merila bokareis* ... (W. Streitberg, *Die gotische Bibel* I, 1908, s. 479). Det är troligen en hypokoristisk bildning till tvåledade namn på *-mers*: *Theudimer*, *Valamer*, *Vidimer* m. fl.

Tecknet 11 har man uppfattat som en förkortning antingen av ordet *alu* eller av urn. *ansur*, isl. *áss* m. ás, gud, vilket ju också var runans namn. »Der Anruf Ase! wendet sich vermutlich an den Runengott Wodan» (Krause). Noreen är tveksam; år 1903: »das letzte zeichen vielleicht ohne sprachliche bedeutung», 1923: »dies vielleicht ohne sprachliche bedeutung oder kürzung von *alu*?»

Bugges tolkning av Etelhem-spännets inskrift: »Mig (d. v. s. spännet) har Merila gjort» har med gillande upptagits av flera runologer och språkforskare: O. v. Friesen, A. Jóhannesson, C. Marstrander, W. Krause, K. Reichardt.

Inskriften bär, hur kort den är, vissa spår av gotisk språkform. 7–10 **wrta** motsvarar i ändelsen got. *waurhta*; jfr urn. **wurte** (Tjurkö), **orte** (By), **tawide** (Stenmagle). Det är föga rimligt att förutsätta, att ändelsen *-a* skulle vara lånad från 1 sg. (Jóhannesson). Detsamma gäller i viss mån även för nominativändelsen *-a* i 3–6 **mrla**; den stämmer bäst med de gotiska *n*-stammarnas motsvarande form. Slutligen är diminutivsuffixet *-ila-* mycket produktivt i gotisk ordbildning, särskilt i namn: got. *Wulfila*, *Attila*, *Totila*, *Badwila* m. fl. »I alle de andre germanske Sprog, som vi kjender, er der Spor af dette Suffix, men det har mer eller mindre tabt sin Livskraft» (Bugge). Emellertid förekomma även i urnordiska inskrifter namn, som synas vara bildade på samma sätt: **wiwila**, **niuwila**, **frohila**. Skillnaden mellan gotiskt och urnordiskt språk har kanske icke på denna punkt varit så stor.

I Wulfilas ortografi skulle inskriften kunna transkriberas:

mik Merila waurhta,

vilket skall översättas: »Mig har Merila gjort».

Smycket tänkes sålunda självt tala och till den runkunnige förmedla namnet på den som har förfärdigat det. Även om motsvarande exempel saknas i det fåtaliga urnordiska inskriftsmaterialet, är det, såsom redan Bugge har framhållit, knappast någon vägande invändning mot den givna tolkningen. Från senare tid finnas gott om exempel, särskilt från medeltiden (se ovan s. 7 och S. Bugge i *Norges Indskrifter* I, s. 150).

Mera anmärkningsvärd är då ordföljden med det starkt framskjutna objektet *mik*. Det är svårt att finna denna betoning sakligt motiverad. Det naturliga hade väl varit: »Merila (är det som) har gjort mig». Jfr Gallehus **ek hlewagastir holtijar horna tawido**. Rent formellt är väl ordföljden objekt – subjekt – predikat ingalunda otänkbar. Jfr Gallehus-inskriften och Einang **dagar þar runo faihido**, båda med

ordföljden subjekt – objekt – predikat och sålunda med det finita verbet sist i satsen. Se härom S. Bugge i *Norges Indskrifter* 1, s. 151, och E. Wessén, *Svensk språkhistoria* 3 (1956), s. 207 f.

Ordföljden (och därmed också formuleringen) ter sig lika tvivelaktig, vare sig inskriften skulle vara författad och inristad av guldsmiden Merila själv omedelbart efter smyckets förfärdigande eller det skulle ha gjorts senare av någon annan, som på detta sätt har velat meddela, att en skicklig mästare vid namn Merila har tillverkat smycket.

Axel Kock och Adolf Noreen ha, samtidigt och oberoende av varandra, framställt ett annat förslag till läsning och tolkning av Etelhem-spännets inskrift:

ek erla wrta

»Jag Erla (el. Erila) gjorde (spännet)»

Genom att läsa runorna 1 och 3 $\mathfrak{M}$ som **e** får man anknytning till de urnordiska inskrifter, som börja **ek erilar** (Kragehul, Lindholmen, Järsberg). 7–10 **wrta** blir 1 sg. pret. (urn. **worahto** Tune, isl. *orta*); formen är klart urnordisk. Man undgår det något vågade antagandet, att spännet självt tänkes tala i inskriften. Och först och främst får man (vilket dock de båda förslagsställarna ej tyckas ha märkt, i varje fall icke ha framhållit) en naturligare ordföljd.

A. Kock (1887) uppfattar 1 och 3 $\mathfrak{M}$ som en variant av $\mathfrak{M}$ **e** med båda tvärstrecken »neddragna till båda stafvarna, hvarigenom runan sammanfallit med den vanliga formen för **m**-runan.» Noreen har ej omtalat, hur han närmare tänker sig saken.

Namnet **erla** jämföres av Kock med isl. *Sturla* o. dyl.; enligt Noreen är det samma namn som fsv. *Jærle*. En tredje möjlighet vore väl att antaga, att ett **r** är utelämnat; sålunda 3–6 **erla** = **er[i]la[r]**.

S. Bugge (1893) finner Noreens och Kocks tolkning i flera avseenden tilltalande, men anser sig dock böra avböja den, framför allt av runologiska skäl. Det äldre runalfabetets **m** och **e** äro överallt eljest klart åtskilda; någon förväxling förekommer aldrig. »Vi er da ... nødte til ogsaa her at antage denne Betydning af Tegnet, hvis dette ikke viser sig afgjort utilstedeligt. ... **e** har ingensteds den Form, som Noreen og Kock paa Etelhem-Spænden antage.» Etelhem-inskriften bleve runologiskt ett alldeles ensamstående fall, och detta förefaller betänkligt.

Den som vill gå samma väg som Noreen och Kock, måste nog räkna med ren felristning, icke med en variation i **e**-runans form. Ristaren kan ha förväxlat de snarlika runorna $\mathfrak{M}$ och $\mathfrak{M}$ och två gånger ristat **m** i stället för **e**. Dessutom har han uteglömt ett **r** i 3–6 **erla** (eller också utelämnat det på grund av platsbrist). I en så gammal inskrift skulle man kanske också vänta ändelsen -o i 1 sg. pret., vare sig inskriften är gotisk eller urnordisk; jfr Tune **worahto**.

Noreen har senare övergivit sin tolkning och anslutit sig till Bugge; han översätter (i *Altisländische Grammatik*, 3. Aufl. 1903): »Mich Mærle machte.» Men Kock vidhåller ännu 1921 sin uppfattning, om än kanske med någon tvekan.

Noreens och Kocks förslag har senare återupptagits, om också i en något modifierad form, av Erik Moltke (i *Aarbøger* 1936): Mot den gängse tolkningen kan riktas många invändningar. »Men først og sidst er den stilistiske form, som fremkommer ved ovenstående tolkning, hvor genstanden indføres som talende, ganske fremmed for urnordisk; hvorimod den er typisk for middelalderlige indskrifter; under hensyn til indskriftens forkortede form, **m**- og **l**-formerne med forsænkede bistave etc. er jeg derfor mest tilbøjelig til at betragte Etelhem-indskriften under samme synsvinkel som brakteatindskrifterne og anse den for misforståelse af et forlæg, hvis form naturligvis ikke kan bestemmes med sikkerhed, men på hvilket man har lov at gætte; fx **ek erilar wurto** (nl. **runor**), 'Jeg, erilen, gjorde (nl. **runer**)', hvor risteren bl. a. har skåret $\mathfrak{M}$ for $\mathfrak{M}$.»

Carl Marstrander (1952) har anmärkt om Moltkes förslag, att det »hogger knuten over, løser den ikke. Han går ut fra at risteren har misforstått 'forlægets' **ek erilar wurto**. Dette forutsetter at risteren ikke var

runekyndig. Men ved en mekanisk reproduksjon av $\mathfrak{M}\mathfrak{K}\mathfrak{M}\mathfrak{R}\mathfrak{I}\mathfrak{N}\mathfrak{F}\mathfrak{Y}\mathfrak{P}\mathfrak{Q}\mathfrak{R}\mathfrak{T}\mathfrak{Q}$ kreves det 6 bommerter for å nå til spennens $\mathfrak{M}\mathfrak{K}\mathfrak{M}\mathfrak{R}\mathfrak{I}\mathfrak{N}\mathfrak{F}\mathfrak{Y}\mathfrak{P}\mathfrak{Q}\mathfrak{R}\mathfrak{T}\mathfrak{Q}$, en feil for hver annen rune: resultatet er for bedrøvelig.»

Sven B. F. Jansson (1945) återger först Bugges tolkning, som han finner »onekligen fyndig, men den är tyvärr ej helt övertygande. Flera vägande invändningar mot förslaget kunna göras, och möjligt är att inskriften bör uppfattas som en felaktig 'ristarformel'. Om man bl. a. räknar med att $\mathfrak{M}$ (=m) är felristat för $\mathfrak{M}$ (=e) skulle inskriften kunna tolkas: 'jag erilen gjorde (runorna)'.»

Man har knappast rätt att bortse från den parallell, som de gotländska brakteatinskrifterna utgöra. Särskilt med hänsyn till ordföljden är det frestande att tolka Etelhem-spännets

$\mathfrak{M}\mathfrak{K}\mathfrak{M}\mathfrak{R}\mathfrak{I}\mathfrak{N}\mathfrak{F}$

som en förvanskning av en förlagas

$\mathfrak{M}\mathfrak{K}\mathfrak{M}\mathfrak{R}\mathfrak{I}\mathfrak{N}\mathfrak{F}\mathfrak{Y}$

på samma sätt som brakteaternas $\mathfrak{M}\mathfrak{M}\mathfrak{I}$ utgör en av bristande utrymme föranledd förkortning av samma formel. Se härom ovan G 85 Fride.

Till verbformen **wrta** (jag) gjorde måste ett objekt underförstås; det har icke fått plats trots alla förkortningar. Det behöver icke nödvändigtvis vara spännet. Ett alternativ är runorna. En parallell ha vi i så fall i Tjurkö-brakteatens inskrift: **wurte runor**. Objektet modifierar givetvis verbets betydelse: i ena fallet blir *wurkian* en synonym till *taujan* (Gallehus, Stenmagle), i det andra blir det en variant till *writan* (Järsberg, Istaby) och *faihian* (Einang, Vetteland, Rö, Väsby-brakteaten, Rök).

Lye kyrka.

Av kyrkorna på Gotland är Lye en av de på runminnen rikaste. Där finnas nu fem gravhällar med mycket intressanta inskrifter. Ursprungligen ha de legat på kyrkogården, men numera äro de allesammans inlagda i kyrkans golv. Den sista (G 103) inlades under sommaren 1961. På kyrkans väggar finnas ett stort antal runristningar; t. o. m. latinska böner och formler återges här med runor (Ave Maria, Gloria Patri etc.). Latinskt alfabet tycks över huvud taget ha varit främmande för gotländsk allmoge under medeltiden.

En av gravhällarna (G 99) var känd redan av Ole Worm och är beskriven i hans *Monumenta Danica* (1643). Linnæus kom icke till Lye på sin gotländska resa 1741, men han har fått en korrigerad läsning av inskriften på denna häll av kyrkoherden i Östergarn Lars Neogard. Samtidigt har biskop Wallin upptagit tre inskrifter från Lye i sina samlingar (G 99, 101, 102). Några år efter Wallins flyttning från Gotland kom ännu en gravhäll i dagen, den märkligaste av dem alla (G 100). Genom N. R. Brocman införlivades den med Peringskiölds samlingar och publicerades i tryck av Joh. Ihre 1773 och av Rasmus Nyerup i *Langebekiana* 1794.

C. G. Hilfeling har under sin resa år 1800 avtecknat G 99 och G 100. »Utom desse, voro ännu 3 à 4 Runstenar på Kyrkogården liggande, men äldre och nu aldeles oläselige. Åtminstone måste mycket arbete göras om något deraf skall blifva dechiffrerat, och ingen fants på stället, som ville åtaga sig detsamma.»

N. J. Ekdahl känner till 5 gravhällar med runinskrift vid Lye. Han meddelar inskrifterna på fyra (G 99–102); den femte (G 103) var, säger han, icke läsbar.

I *Kyrkoinventarium* 1830 omnämnas endast tre gravhällar: en »inom altaret» (G 99), en »på kyrkogården vid östra kyrkdörren» (G 100), och »en annan half och otydlig» (troligen G 101).

I Liljegrens *Runurkunder* upptagas 5 gravhällar i Lye, desamma som hos Ekdahl (L 1763–1767). Carl Säve har i *Gutniska urkunder* ökat ut samlingen till 6 (S 122–127). Han upptager nämligen G 103 (=S 126) såsom nyfunnen och identifierar den sålunda icke med den gravhäll, som Ekdahl hade antecknat som icke läsbar (L 1767); denna upptager han fortfarande med eget nummer (S 127) som »oläst; ej återfunnen».

P. A. Säve är den förste, som har gjort anteckningar om de många runristningarna i kalkputsen på kyrkans väggar.

Carl Säve har, vid sin behandling av *Alskogs-stenarne på Gotland* (1852), framhållit, att trakten har »en gång varit tätt bebyggd af en genom handel och vikingafärder rik folkstam, som i denna egenskap bibehållit sig långt ned i tiden; om man nämligen får sluta detta deraf, att i Lye kyrka finnas Gotlands och hela Nordens två yngsta runstenar (af år 1449)».